

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA

VOL. III

Kentucky • Louisiana • Maine • Maryland
Massachusetts • Michigan • Minnesota • Mississippi

FERDINANDO FREGA

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA — VOL. III

L'ORÉAL THROUGH GILLETTE · 08

*Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts,
Michigan, Minnesota, Mississippi. Treća dionica američkog
putovanja, od doline Ohija do delte.*

Nulto poglavlje — zajednički uvod

*Ovo uvodno poglavlje zajedničko je svim šest svezaka serije
Women of the United States. Ovdje je preneseno u cijelosti i
sklopljeno, kako bi se serija mogla čitati redom, bez ponavljanja.*

NULTO POGLAVLJE

Ovdje svijet nije područje: on je granica. Sjeverni pol ne dočekuje, ne oprašta, ne ostavlja mjesta pogrešci. Bjelina vlada kao apsolutno biće, nijemo i bez sjećanja. Temperatura nije meteorološki podatak: ona je grabežljivac. Noć traje mjesecima, gnječi misli, izobličuje obrise ljudi, guta njihovu volju.

Zajednica je malo, male su i zatvorene. Inuiti, Jupici, arktički narodi žive ondje gdje nitko ne bi izabrao ostati. Ovdje je svaki pojedinac nužan za opstanak skupine. Ako nisi koristan, postaješ teret. A oni koji postanu teret nestaju u tišini, u snijegu, u logici okoliša koji ne daje ustupaka.

Znanstvene baze dodaju još jednu vrstu hladnoće: hladnoću hijerarhija. Ovdje je žena rijetka prisutnost, anomalija koja se mora prilagoditi ili podleći.

Na ovom mjestu pojam „nestanka” ne postoji. Postoji samo bjelina koja sve briše.

Žene Inuita i Jupika

Arktička djevojčica nije razmažena: ona je pripremljena. Rano uči odolijevati hladnoći, tami i gladi. Mora postati korisna klanu, jer ovdje identitet nije osoban. On je funkcionalan. Žena nosi teret obitelji i zajednice: hranu, vatru, djecu, kože, skrb. Nitko ne govori o pravima. Nitko ne govori o krhkosti. Depresija postoji, ali nema imena. Nasilje postoji, ali nema svjedoka.

Žena znanstvenih baza

Obrazovana, stručna, navikla na disciplinu. Dolazi kao istraživačica, tehničarka i liječnica. Brzo otkriva da Sjeverni pol ne priznaje kvalifikacije. Ovdje se računa samo psihička čvrstoća. Muške hijerarhije vladaju njome, a svaki znak slabosti tumači se kao slabost. To je okruženje u kojem snaga nije dovoljna: traži se krajnja samokontrola.

Zapadnjačka žena „izvana”

Odrasla u slobodi, dolazi uvjerena da može pobijediti hladnoću. Ali mjesto je slomi: samoća, sićušni prostori, beskrajne tišine. Baze nisu zajednice, one su mehanizmi. A žena, unutar mehanizma koji su osmislili muškarci, mora se boriti da ne nestane.

Putovanje na kraj svijeta

Moj susjed Antonio, zvani Nino, godinama je pričao o Sjevernom rtu, o ponoćnom suncu, o mjesecima bez tame. Bio je to san koji je držao u džepu, kao nešto nemoguće. Jednog svibanjskog jutra pozvonio sam mu na vrata i rekao samo ovo: „Spakiraj kovčeg. Vraćam se za sat vremena. Vraćamo se za 30 dana.” Pogledao me

iznenađeno, sretno. Njegova žena, zabrinuta, upitala je kakvi su nam planovi. „Jurimo za snom”, odgovorio sam.

Sjeli smo u auto. Naše su nas žene gledale kao da smo ludi. Ali ovo je putovanje bilo stvarno. Nino je već bio pun pitanja. „Kamo idemo? Koliko novca da ponesem?” „Opusti se”, rekao sam mu. „Bit ćemo ondje za 54 sata. Samo 5000 km. U novom smo Range Roveru. Uživaj u vožnji.”

Svakih 300 km morao sam stati: on, dvanaest godina stariji od mene, imao je svoj ritam. Ja sam imao vodu i tekućine; on je imao kavu i tjelesne potrebe. I što smo dalje išli, to je više pričao o svom životu. O stvarima koje nikada ne bih saznao da nije bilo te beskrajne ceste.

Dva muškarca sama u autu uvijek pričaju o ženama. On je upoznao samo svoju ženu. Smijao sam se. Umirio sam ga: „I mi smo takvi.”

Pitao me kako uspijevam ostati pri zdravoj pameti dok vozim 60 sati. Ispričao sam mu o Rusiji, kad sam s 22 godine vozio 51 sat da upoznam ženu koju nikada nisam vidio. „Udaljenosti nisu granice”, rekao sam mu. „One su izgovori. Ja ih nikada nisam imao.”

Dolazak u bjelinu

Ušli smo u Norvešku. Prenočište uz cestu. Ondje ćemo ostaviti auto i nastaviti saonicama.

Vodič je bio umotan, neprobojan. Kad je skinula naočale, otkrio sam da je žena. Norvežanka, šutljiva, izravna, ledena. Nino u sredini saonica, ona naprijed, ja sa svojih 190 cm straga, na začelju.

Još je bilo dnevno svjetlo. Sat mi je pokazivao vrijeme, ali mi nije govorio je li noć ili jutro. Bilo je to ponoćno sunce. Stigli smo do

Sjevernog rta.

Nino je plakao. Zagrlio me. Rekao sam mu, smijući se: „Pazi... ljudi bi mogli pomisliti da smo gejevi.” Smijali smo se, ali bili smo na rubu svijeta.

Onda je došao mrz: -52°C .

Ulazak u pravi Arktik

Odveli su nas u metalni kontejner da se presvučemo. Izuzetno teška, podstavljena odijela, zatvorena složenim patentnim zatvaračima.

Platio sam vodičicu. Nino je ostavljen u jednom igluu s nekoliko muškaraca; mene su ostavili u drugom, s jednom obitelji: starcem između 70 i 80 godina i tri žene između 30 i 50.

Bio je to zatvoren svijet. Jednostavan. Surov.

Muškarac se držao po strani. Žene su održavale ritam. A kupaonica je bila brežuljak pet metara od iglua: kaka se smrzavala prije nego što bi pala na tlo. Moje prvo piškenje postalo je žuta arktička zvijezda. Bio je to Sjever koji me pozdravljao.

Žena srednjih godina, Magi, govorila je malo engleski. Ostalo su bile geste, oči, ruke. Jezik hladnoće.

Kad nisam bio siguran kako se koristi odijelo, ona mi je, bez razmišljanja, dotaknula međunožje da mi pokaže skriveni patentni zatvarač. Nije bilo zlobe, nije bilo nelagode: samo funkcija. Opstanak.

Tri dana u igluu

Donijeli su hranu. Dimljenju ribu, sirovu ribu, bakalarovu jetru, kitov trbuh. I kuglice od morskog psa. Nije bilo izbora. Nije bilo

alternative. Bilo je to ono što priroda daje.

Onda sam pio: crvenu tekućinu. Mislio sam da je vino. Bila je to procijeđena, prokuhana, zaslađena kitova krv. Popio sam je. Dala mi je snagu kakvu nikada prije nisam osjetio. Iskonsku energiju. Pomislio sam da je kokain. Ne. Bio je to Sjever koji ulazi u tijelo.

Žene su me promatrale. Starac je izlazio u lov. Ja sam se odmarao i pio krv. Tri dana bez telefona, interneta, računala, bez Nina. Samo ja i one.

Nije bilo noći. Samo svjetlo, vatra, led i dah.

Tri su žene legle spavati. Tražio sam mjesto. Najmlađa je podigla ruku i pokazala mi da priđem bliže. Prasnule su u smijeh. Nisam razumio. Rekle su da sam ja njihov „Božić”.

Način da kažu da sam prihvaćen.

Pokušao sam im dati nešto novca da im zahvalim. Odbile su. Htjele su samo zagrljaj. I nekoliko riječi na kalabrijskom, da se osjete bliže.

Ondje sam shvatio vrijednost pravih darova: onih koji se ne mogu ni kupiti ni prodati.

Oproštaj vodičice

Nakon tri dana stigla je vodičica. Razgovarala je s tri žene sat vremena. Ja sam bio vani. Nisam razumio što govore. To nije bila moja stvar. Bio je to njihov jezik, njihov svijet, njihov zakon.

U kontejneru, dok sam se svlačio, ušla je vodičica. Znatiželjna. Izravna. Nordijska. Snažno me zagrlila. Poljubila me. Koža joj je bila bijela kao mlijeko. Oči plave kao kolovoško nebo.

Zamolila me da je odvedem. Učinila bi sve da izađe iz tog svijeta.

Nasmiješio sam se s poštovanjem. Nisam mogao. Nisam smio.

Ostavio sam joj samo jedno obećanje: „Ako ti nešto zatreba, napiši mi pismo. Pomoći ću ti.” Odbila je čak i novac. Bila je lijepa žena, ali usamljena. Samoća koja se ne vidi izdaleka. Samoća koju hladnoća ne oprašta.

Povratak kući

Otišli smo po Nina. Bio je oduševljen. Nije se htio vratiti. Ali ja sam imao dogovor s njegovom ženom.

Svima je pričao o svoja tri dana. Ja sam šutio. Nikada ništa nisam podijelio s tim čovjekom. Samo s papirom.

I tako, dok se Nino vraćao u svoj svijet, ja sam već bio na putu prema drugom. Drugo odredište. Drugi susret.

Dobro došli.

Epilog

Sjever te ne uzima: mijenja te. I nikada te

ne vraća cijelog. Muškarci dolaze na Sjeverni pol tražeći svjetlo, tišinu, fotografije, snove. Žene ostaju da bi preživjele.

Muškarci pričaju ono što su vidjeli. Žene prešućuju ono što su proživjele.

Muškarci se vraćaju. Žene ostaju. Ostaju u hladnoći, u kućama od snijega, u tišinama koje nitko ne čuje. Ostaju da bi podupirale zajednice koje ih ne slave. Ostaju da bi štitile djecu, starce, strance. Ostaju nevidljive.

Odande sam ponio samo jedno sjećanje: lijepu, nevjerojatno lijepu ženu, ali samu. Ne u romantičnom smislu. U ljudskom smislu. U

tragičnom smislu.

Razmišljanje

Sjever ne ubija tijelo. Ubija prisutnost. A ono što ostaje jest bjelina: mjesto gdje žene istodobno žive i nestaju.

Zato pišem. Jer krajnja mjesta ne pričaju svoju priču sama. A oni koji kroz njih putuju ne mogu si priuštiti luksuz šutnje.

Ne ja. Ne ja. Moja me zemlja rodila, a ostatak svijeta dočekuje me ne kao gosta, nego kao člana obitelji.

Iz apsolutne bjeline Sjevera spustio sam se u apsolutnu zbrku Sjedinjenih Država.

SJEDINJENE AMERIČKE DRŽAVE

Nemoguć zadatak

Raditi osamnaest godina za američku tvrtku daje vam nešto što vam nijedna druga tvrtka na svijetu ne može dati: radnu kulturu, procedure, jasnu misiju i sustav vrijednosti koje nisu teorija – one su svakodnevna praksa. Ne objašnjavaju vam ih; grade ih za vas. I to čine a da vas ne pitaju za dopuštenje.

Bio sam u uredu u New Yorku kad su mi ponudili posao kakav nikada nisam zamišljao. Ne promaknuće. Ne premještaj. Eksperiment.

Povjerljiv program, osmišljen da potvrdi jedan model ljudskih odnosa unutar Sjedinjenih Država. Nisu izabrali menadžere, psihologe ni trenere. Izabrali su ljude s određenom vrstom stvarnog iskustva. I pojavilo se moje ime – iako sam osamnaest godina radio u prodaji. Nisu gledali ulogu: gledali su um.

Test je bilo lako objasniti, a iznimno teško izvesti:

obići 50 američkih saveznih država u jednoj godini, sam birajući gradove i ostajući u svakoj barem tjedan dana.

Posljednja dva tjedna bit će prisilni odmor. Pokrit će sve troškove. Ja sam trebao samo živjeti, promatrati, razumjeti i svakog ponedjeljka predati izvješće. Ljudski, suh, precizan prikaz.

Potpisao sam ugovor. Javio sam kući. Ništa nisu pitali. Htjeli su samo znati je li stigla mjesečna opskrba. Ja sam se spremao suočiti s godinom u Americi. Oni su se, kao i uvijek, suočavali sa sljedećim mjesecom.

Za svaki slučaj, plaća mi se uplaćivala izravno na bankovni račun u Italiji. Bio je to uljudan način da mi kažu: „Ne radi gluposti. Živi s onim što imaš. Da vidimo tko si zapravo.”

Tek petnaest godina poslije dobio sam pristup svojim izvornim izvješćima, analizama i materijalu koji su prikupili o meni. Iz toga se rodila ova knjiga. Dobio sam odobrenje da je objavim, uz jedan uvjet: nikada ne imenovati tvrtku koja ju je naručila.

Nije važno. Ova priča nije o logotipima. Ona je o čovjeku u zemlji koju je nemoguće razumjeti ako je ne proživite iz prve ruke.

Da krenem od najudaljenije točke?

Logičan izbor bio je krenuti od rubova, a ne od središta. Iz dva jednostavna razloga:

1. Bio sam svjež na početku eksperimenta: velika lucidnost, najveća pozornost.
2. Krećući od krajnosti, mogao sam ispravljati kurs i čisto završiti putovanje.

Nisam morao krenuti iz Bostona ili Chicaga. Morao sam krenuti s granice. S mjesta koje je Amerika bilo samo na papiru.

Izabrao sam Juneau, glavni grad Aljaske. Izoliran. Dostupan samo brodom ili zrakoplovom. Grad koji ne pripada nikome. Savršeno mjesto za početak.

Optimizirati resurse

Prije polaska učinio sam ono što Amerikanac ponajprije cijeni: organizirao sam se kao profesionalac, a ne kao turist.

Nazvao sam tri najpopularnije zrakoplovne kompanije, one s najvećim domaćim mrežama. Za manje od sat vremena kupio sam knjižicu od pedeset domaćih letova s popustom od 60 %.

Bez vremenskih ograničenja. Bez ograničenja dana. Bez restrikcija. Samo jedan uvjet: iskoristiti ih u roku od godinu dana.

Isto sam učinio s hotelskim lancima, Uber taksijima i tvrtkama za najam automobila, a zatim pripremio pravi raspored etapa, načina, ali ne i vremena.

Bio sam spreman.

Bio je to moj prvi pravi uspjeh. Prvi znak da se znam kretati. Amerika nagrađuje one koji djeluju, a ne one koji čekaju.

Kad je tvrtka vidjela transakciju, učinila je ono što američka kultura uvijek čini: provjerila je pouzdanost.

Jesam li sposoban podnijeti godinu neprestanog kretanja? Jesam li sposoban nositi se s neočekivanim događajima, udaljenostima i hitnim slučajevima? Jesam li samostalan?

Zato sam prije polaska riješio još jedan ključan detalj:

pobrinuo sam se da na kreditnoj kartici imam mjesečni limit od najmanje 100.000 dolara.

Nije bio namijenjen trošenju. Bio je namijenjen tome da pokaže da ih znamo voditi. Amerikanci razmišljaju ovako: ako nemaš samostalnost, nemaš slobodu. A ako nemaš slobodu, ne možeš biti ocijenjen.

Od tog trenutka program više nije bio zadatak. Bio je misija.

A SADA STVARNO PUTUJEMO

Aljaska je dio Sjedinjenih Država samo po zemljopisu. To je drugi svijet.

To je mjesto gdje žene nestaju bez traga. Gdje prijava nikada ne stigne na odredište. Gdje su gradovi samo civilizirani otoci usred divljeg kontinenta.

Juneau je bio moj prvi test: glavni grad bez ijedne ceste koja ga povezuje s ostatkom zemlje. Komad Amerike koji se ne osjeća kao Amerika.

Ovdje sam počeo razumijevati nešto: putovanje neće biti zemljopisno. Bit će ljudsko.

BLOK 1 (Svezak I.)

Alabama – Aljaska – Arizona – Arkansas – Kalifornija – Colorado – Connecticut – Delaware – Florida – Georgia

BLOK 2 (Svezak II.)

Havaji – Idaho – Illinois – Indiana – Iowa – Kansas – Kentucky – Louisiana – Maine – Maryland

BLOK 3 (Svezak III.)

Massachusetts – Michigan – Minnesota – Mississippi – Missouri
– Montana – Nebraska – Nevada – New Hampshire – New Jersey
– Novi Meksiko

BLOK 4 (Svezak IV.)

New York – Washington

BLOK 5 (Svezak V.)

Sjeverna Karolina – Sjeverna Dakota – Ohio – Oklahoma –
Oregon – Pennsylvania – Rhode Island – Južna Karolina

BLOK 6 (Svezak VI.)

Južna Dakota – Tennessee – Teksas – Utah – Vermont – Virginija
– Zapadna Virginija – Wisconsin – Wyoming

KENTUCKY

Kentucky je savezna država koja postoji u dvije dimenzije: površinu čine rudnici ugljena, viski, konji i zeleni brežuljci; dubine su, međutim, sazdane od drevnog siromaštva, izoliranih zajednica, krute religije i rijetkih prilika.

To je zemlja koja više nije seoska, ali još nije moderna. Obješena. Spora. Umorna. A kada je zemlja obješena, žene su te koje je drže.

U Kentuckyju žena ne nestaje zbog nekog događaja. Nestaje zbog društvenog nasljeđa koje od nje generacijama traži da se žrtvuje. Obitelj, djeca, nesiguran posao, crkva, susjedi, tuđi problemi: sve je na njezinim plećima. Njezina odsutnost nije buka. Ona je težina.

Žena iz bivših rudarskih područja – 41

godina

Ugljen je izgradio Kentucky i uništio ga. Rudnici se zatvaraju, muškarci gube posao, raste ovisnost o kemikalijama, širi se siromaštvo.

Žene ovdje nose posljedice. – muševi bez posla – djeca odgajana u frustraciji – iznimno niske plaće – predoziranja koja pogađaju prijatelje i rodbinu – ogorčene zajednice.

Rade u trgovinama, školama, uslužnim djelatnostima i kao pomoćno osoblje. Rade sve ono što slomljeni gospodarski sustavi više ne rade.

Njezina je odsutnost društvena: da nije žene, savezna bi se država urušila. Ali nitko je ne priznaje.

Dama Derbyja i uzgoja konja – 36 godina

Kentucky je poznat po konjima i Derbyju. Iza te elegantne slike krije se vojska žena koje čiste staje, rade sa životinjama, rade u ranim smjenama i rade za smiješne plaće.

Glamur je sprijeda. Znoj je straga.

Njezina je odsutnost ekonomska: bez nje industrija ne funkcionira, ali ona ostaje kotačić koji javnost i političari ne primjećuju.

Žena zarobljena u religiji – 48 godina.

U mnogim okruzima Kentuckyja crkva ima više moći od države.

Žena mora biti: – majka – supruga – moralni uzor – ugledna prisutnost – poslušna zajednici.

Ne smije izaći iz svoje uloge. Ne smije se iznova izmisliti. Ne smije izraziti sumnje ni krhkost.

Njezina je odsutnost kulturna: ona ne pripada sebi. Pripada vjerskoj pripovijesti mjesta.

Žena minimalnih poslova – 29 godina

Kentucky živi od slabo plaćenih poslova. A ti su poslovi svi ženski.

Blagajnice, konobarice, čistačice podova, radnice u domovima za starije, pomoćnice u školama. Životi koje troše nesigurne smjene, skupo gorivo, djeca koju treba odgojiti i nikakvi izgledi.

Njezina je odsutnost ekonomska i mentalna: ne vidi izlaz i nitko joj ga ne nudi.

Epilog – Kentucky

Kentucky je mozaik tradicije, siromaštva, religije i teškoća. Žene su njegova kralježnica. I upravo zbog toga postaju nevidljive.

Odsutnost je ovdje kolektivna navika. Način života. Pogrešna normalnost koju nitko nikada ne dovodi u pitanje.

Razmišljanje – Kentucky

Svaka savezna država pokazuje drugo lice odsutnosti. Kentucky pokazuje ono rođeno iz gospodarskog sloma i tradicije koja se grčevito drži prošlosti.

Ovdje žena drži sve ono što su muškarci izgubili, sve ono što religija nameće, sve ono što siromaštvo učvršćuje.

Ona je jaka karika, ali s njom se postupa kao sa slabom karikom.

I upravo je zato ova savezna država nužna u ovom svesku: da pokaže što se događa kada društvo sve ostavi na plećima žena, a onda se ponaša kao da je to normalno.

LOUISIANA

Louisiana je savezna država žestokih suprotnosti. Ona je kultura, glazba, povijest, kuhinja, duhovnost i identitet. Ali je i siromaštvo, nestabilnost, ovisnost, rasna nejednakost, razorni uragani, neuređena politika i krhak društveni sustav.

To je mjesto gdje ljepota supostoji s ružnoćom, bez ravnoteže. Ovdje sve ima dvije strane: New Orleans je slavlje i trauma, Baton Rouge je politika i propadanje, a seoske župe su zajednica i izolacija.

Žena u Louisiani ne nestaje slučajno. Nestaje zato što je jedini stabilan lik u nestabilnoj zemlji. I ta je stabilnost troši.

Njezina je odsutnost posljedica triju teških čimbenika: – duboko ukorijenjeno siromaštvo

– ***ciklične prirodne katastrofe***

– surov kulturni patrijarhat.

Ovdje žene upravljaju obiteljima, četvrtima, čitavim zajednicama. I dok se svi ostali pojavljuju, ona blijedi.

Žena iz New Orleansa – 35 godina

New Orleans je glazba, slavlje, kaos i povijest. Ali je i jedan od najstroženijih i najzahtjevnijih gradova u zemlji.

Žena koja ovdje radi živi istodobno na tri fronte: – grabežljivi turizam – gradsko nasilje – nestabilno gospodarstvo

Radi u: – barovima – hotelima – restoranima – turističkim turama – javnim službama – glazbi uživo – noćnom životu

Obavezni osmijesi. Niske plaće. Visoke stanarine. Teški gosti. Iscrpljujuće radno vrijeme.

Njezina je odsutnost moralna: grad koristi njezinu energiju i vraća je iscrpljenu.

Svi žele „čaroliju” New Orleansa. Nitko ne plaća one koje je stvaraju.

Afroamerikanka iz siromašnih župa –

42 godine Izvan New Orleansa leži seoska i osiromašena Louisiana. Male kuće, slabe škole, minimalne usluge i smiješne plaće. Afroamerikanka ovdje istodobno igra tri uloge: – radnica – majka – društveni stup zajednice.

Radi gdje god može: – domovi za starije – male trgovine – kuhinje brze hrane – čišćenje – neformalna njega.

Bez nje zajednica ne funkcionira. Ipak, živi s niskim plaćama, kroničnim stresom, slabom zdravstvenom skrbi i stalnom prisutnošću obiteljskog nasilja.

Njezina je odsutnost povijesna: potječe iz iste strukture koja ju je generacijama uvijek stavljala na dno društvene ljestvice.

Žena koja preživljava uragane – 39

godina

U Louisiani ne postoji „stabilan” život. Uragani mijenjaju sve: uništene kuće, izgubljeni poslovi, razdvojene obitelji, izgubljena sjećanja.

Žena je ona koja: – evakuira djecu – čuva dokumente – čisti kuću u koju je prodrla voda – kreće iz ničega – vodi računa o policama

osiguranja koje plaćaju kasno ili nikada – drži obitelj mirnom dok se iznutra urušava.

Za muškarce je obnova fizička. Za žene je psihička. Godinu za godinom.

Njezina je odsutnost okolišna: svaka oluja odnese komadić njezine energije, dok ne ostane gotovo ništa. Nitko joj to ne nadoknađuje.

Žena teških tradicija – 51 godina

Louisiana živi od snažnih, duboko ukorijenjenih, gotovo svetih tradicija.

Žena mora biti: – savršena majka – lik u kući – kamen temeljac proširene obitelji – prisutnost u crkvi – njegovateljica starijih – vodič najmlađima – noseća konstrukcija svega.

To je drevna uloga, nikada osuvremenjena.

Ne smije odbiti obiteljske zahtjeve. Ne smije odgovarati. Ne smije reći „ne”. Ne smije misliti na sebe a da se ne osjeća krivom.

Njezina je odsutnost kulturna i emocionalna: toliko je zauzeta podupiranjem svih da nestaje sama sebi.

Epilog – Louisiana

Louisiana je mješavina ljepote i nezacijeljenih rana. A usred tog svakodnevnog kaosa žene drže sve na okupu: obitelj, posao, zajednicu, tradicije, emocionalni opstanak.

Njihova je odsutnost paradoks: što više rade, to ih se manje vidi.

Louisiana ne briše žene jednom silom. Briše ih tisućom malih, svakodnevnih sila: siromaštvom, uraganima, turizmom, rasnom poviješću, obiteljskim ulogama, nedostatkom potpore.

To je sporo, duboko, tiho brisanje.

Razmišljanje – Louisiana

Svaka savezna država pokazuje drugačiji oblik odsutnosti.

Louisiana pokazuje onaj koji uzrokuju: – prirodne katastrofe – društvene katastrofe – obiteljske katastrofe.

To je savezna država u kojoj žena preživljava za sve, ali nitko ne preživljava za nju.

To je savezna država u kojoj trauma postaje rutina, a rutina postaje identitet.

Louisiana pokazuje da odsutnost žena nije samo siromaštvo ili nedostatak prava. To je i umor toliko dubok da ga više nitko ne primjećuje.

I zato je ovo poglavlje presudno: da nas podsjeti da iza svake razglednice New Orleansa stoji žena koja drži nešto što svijet ne može vidjeti.

MAINE

Maine je jedna od najljepših i najdivljijih saveznih država Amerike. Beskrajne šume, hladne obale, svjetionici, ribarska sela i golema tišina. Romantična je zemlja samo za one koji je posjećuju. Za one koji ondje žive, ona je čista izolacija.

Stanovništvo je rijetko, udaljenosti su velike, zime traju mjesecima, prilika je malo. Maine te ne napada: on te troši.

Žene ovdje nestaju iz tri razloga: – zemljopisna samoća – nestabilni sezonski poslovi – male zajednice koje guše promjenu. To je savezna država u kojoj vlada priroda, a čovjek se prilagođava. Uvijek. Previše.

Žena iz Mainea ne pada od udarca. Pada od ponavljanja.

Žena ribarskih sela – 39 godina

Obala Mainea živi od ribarstva: jastozi, bakalar, kratke sezone i težak rad.

Žena ovdje upravlja svime čime brod ne upravlja: – koordinacija – mreže koje treba popraviti – prodaja – obiteljsko knjigovodstvo – obitelj – kuća – iznenadne nevolje.

More je lijepo izdaleka. Izbliza je nemilosrdan gospodar.

Njezina je odsutnost i ekonomska i fizička: živi u sektoru u kojem zarada ovisi o vremenu, o sezoni i o sreći. A kad sezona završi, završi i sigurnost.

Žena koja živi u dugoj zimi – 52

godine

Maine je zimi zid: snijeg, mraz, tama, beskrajne tišine.

U unutrašnjosti – Millinocket, Greenville, Lake District – žene se suočavaju s: – mjesecima bez pravog društvenog kontakta – opasnim cestama – izoliranim kućama – slabom zdravstvenom skrbi – raširenom sezonskom depresijom – udaljenošću od osnovnih službi

Ako je bolesna, čeka. Ako joj treba liječnik, vozi satima. Ako se emocionalno slomi, nitko je ne vidi. Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje jer je daleko od svega.

Žena sezonskih poslova – 28 godina

Ljeti Maine eksplodira: turizam, B&B-ovi, restorani, krstarenja.

Žena ovdje radi neumorno: – posluhuje – čisti – kuha – dočekuje – upravlja – sprema.

To je težak, slabo plaćen, nestabilan posao. Traje tri mjeseca, a onda ništa.

Prelazi s napornih radnih sati na prazne tjedne. S novca koji brzo pritječe na mjesece preživljavanja.

Njezina je odsutnost ekonomska: uvijek živi između dviju sezona, a ne pripada nijednoj.

Žena malih zajednica – 46 godina

Mali gradovi u Maineu zatvorene su zajednice: svatko zna sve o svakome, a nitko se zapravo nikada ne mijenja.

Žena ovdje mora biti jednostavna: – majka – postojana radnica – pouzdana prisutnost – „dobra osoba” prema mjesnim pravilima.

Ne smije se iznova izmisliti. Ne može lako promijeniti posao. Ne može napustiti zajednicu a da je ne osude.

Njezina je odsutnost kulturna: više pripada kraju nego sebi. Zatočenica je ne zloće, nego navike.

Epilog – Maine

Maine je savezna država koja te promatra u tišini. A tišina, kad je previše, postaje teret.

Žene ovdje nestaju u udaljenostima, sezonama, ponavljanim ulogama, nesigurnim poslovima, zatvorenim selima, dugim zimama.

Odsutnost nije očita. Ona je pod kožom. Ona je svakodnevnica.

Maine ne udara. Pušta te da odeš.

Razmišljanje – Maine

Svaka savezna država otkriva neki oblik odsutnosti. Maine otkriva onaj rođen iz zemljopisa:

što je kraj ljepši, to je teže onima koji ondje žive.

Ovdje ženu ne briše sukob, nego mir. Ponavljanje. Udaljenost. Hladnoća koja nikada ne prolazi. Život koji se smanjuje.

Maine uči jedno: ženska odsutnost može biti i krajolik. Zemljovid. Godišnje doba koje nikada ne završava.

I zato je ovo poglavlje nužno: jer Amerika nije samo nasilje ili kaos. Ona je i tišina koja troši.

MARYLAND

Maryland je varljiva savezna država. Mala, okrenuta Atlantiku, blizu Washingtona. Elegantna na površini, složena iznutra.

To je područje podijeljeno na dvoje: – bogata, obrazovana, zaštićena, uređena predgrađa – teški, siromašni gradovi, obilježeni kriminalom i zapuštenošću.

To je jedna od saveznih država s najvišim prosječnim dohotkom u Americi i ujedno jedna od onih s najočitijim nejednakostima.

Žene ovdje ne nestaju iz jednog jedinog razloga. Nestaju zbog previše svjetova kojima se moraju prilagoditi: metropola, predgrađa, politika, zdravstvo, gradsko siromaštvo, rasni identiteti.

Odsutnost žena u Marylandu ima mnogo lica.

Mijenja se ovisno o poštanskom broju.

Žena iz Baltimorea – 34 godine

Baltimore je jedan od najsloženijih gradova u Sjedinjenim Državama: ukorijenjeno siromaštvo, visok kriminal, društvena izolacija, preopterećene službe i ugrožene škole.

Ovdje žene drže sve na okupu: – djecu – nesiguran posao – opasne četvrti – nepristupačne troškove života – spor prijevoz – nedostatak prave zaštite.

Radi gdje god može: supermarketi, klinike, centri za pomoć, restorani brze hrane, domovi za starije, čišćenje. Njezina je odsutnost gradska: grad govori o „obnovi”, ali nikada ne kreće od njezina života.

Sustav je vidi samo kada služi kao radna snaga. Nestaje kada treba priznati njezina prava.

Žena iz bogatih predgrađa – 42 godine

Bogati dio Marylanda je savršen: kuće kao iz filma, visoki prihodi, elitne škole, ambiciozne karijere, dobro ustrojene obitelji.

Žena ovdje nestaje iz drugog razloga: zbog pritiska savršenstva.

To je natjecateljsko okruženje u kojem ženska uloga mora biti besprijeekorna: – potpuno upravljanje obitelji – visoka društvena slika – savršena djeca – obvezno volontiranje – usporedni posao ili karijera koja nikada ne smije „zasjeniti” partnera.

Živi u okruženju koje je želi uvijek prisutnom, bez ikakvog odustajanja, bez ikakvog pokazivanja umora.

Njezina je odsutnost pitanje identiteta: zajednica je smatra ulogom, a ne osobom.

Afroamerikanka središnjeg

koridora – 45 godina Maryland ima jednu od najvećih i najutjecajnijih afroameričkih zajednica u Sjedinjenim Državama.

Žene su ovdje pokretačka snaga društva: – rade u zdravstvu – rade u školama – vode urede i javnu upravu – drže na okupu velike obitelji – podupiru čitave zajednice. Ali živi s dvostrukim teretom: rasnim i rodnim.

Ona radi sve. Ona drži sve. Ona se pojavljuje posvuda. Ali rijetko je tko sluša.

Njezina je odsutnost politička: podupire saveznu državu, a ne sjedi za stolovima za kojima se donose odluke.

Žena koja radi u zdravstvu – 37 godina

Maryland je jedna od saveznih država s najvećim brojem zdravstvenih djelatnica, zahvaljujući blizini Washingtona i velikim regionalnim bolnicama.

Žene ovdje žive unutar sustava koji nikada ne prestaje tražiti: – beskrajne smjene – preopterećeni odjeli – ponavljani hitni slučajevi – iznimno velike odgovornosti – slaba psihološka zaštita – plaće koje ne nadoknađuju emocionalni teret.

Ona je ta koja liječi sve: starije, djecu, kronične bolesnike, gradske hitne slučajeve, prirodne katastrofe.

Njezina je odsutnost operativna: ona je temeljna, ali njezin glas iznimno malo znači u odlukama o zdravstvu.

Epilog – Maryland

Maryland je savezna država sagrađena na oštrim suprotnostima: krajnje bogatstvo i krajnje siromaštvo, politika visoke razine i

zapuštene četvrti, blistave karijere i minimalni poslovi. Žene ovdje sve te proturječnosti proživljavaju istodobno. Svako područje Marylanda ima drugačiji oblik brisanja: gradski, društveni, identitetski, rasni i zdravstveni.

Njihova je odsutnost kolektivni rezultat: savezna država funkcionira zato što one drže čvrsto.

I upravo ih se zato ne vidi.

Razmišljanje – Maryland

Svaka savezna država otkriva nijansiranu sliku ženske odsutnosti. Maryland otkriva onu najsloženiju: žene postoje na svakoj društvenoj razini, a ipak ih se zanemaruje upravo ondje gdje sustav dobiva oblik.

Ovdje su žene: – kraljeznica bogatih predgrađa– pokretač crnačkih zajednica– nositeljice zdravstvene skrbi– opstanak siromašnih četvrti.

Ipak, ne priznaje ih se kao političku snagu, ne stavlja ih se u središte strategija, ne štiti ih se.

U Marylandu odsutnost nije siromaštvo ni samoća. Ona je nerazmjernost: žene daju više nego što im savezna država vraća.

I zato ovdje nalazi svoje mjesto u ovom svesku.

MASSACHUSETTS

Massachusetts je jedna od najpametnijih saveznih država Amerike. Elitna sveučilišta, bolnice svjetske klase, istraživački centri, tehnologija i inovacije. Izvana se čini jednim od najnaprednijih i najpravednijih mjesta u zemlji: visoko

obrazovanje, visoki prihodi, moderne politike i sveobuhvatne službe.

Ali istina je složenija.

Massachusetts je područje dviju brzina: – oni koji pripadaju krugovima znanja – oni koji ostaju izvan tih vrata.

To je savezna država koja govori o napretku, ali živi pod golemim kulturnim pritiskom. A taj pritisak polako gnječi prisutnost žena.

Žene ovdje ne nestaju zbog nedostatka onoga što imaju. Nestaju zbog viška očekivanja: karijera, obitelj, visoka mjerila, neprekidna učinkovitost, savršeni društveni modeli.

Odsutnost žena u Massachusettsu moderna je, kulturna, profinjena – i razorna.

Žena elitnog sveučilišta – 33 godine

Massachusetts je akademsko srce planeta. Budućnost znanja odlučuje se unutar tih kampusa.

Istraživačica ulazi s iznimno visokim sposobnostima, ali se suočava sa sustavom koji traži:

– objavljuj bez prestanka – natječi se sa zaštićenim kolegama – drži konferencije, seminare, velike događaje – održavaj neprestano blistavu sliku – godinama se odriči privatnog života

Okruženje se čini naprednim, ali položaji moći ostaju muški. Oni koji se bave istraživanjem dišu zrak izvrsnosti... i iscrpljivanja.

Njezina je odsutnost institucionalna: ona proizvodi znanje, ali rijetko zapovijeda.

Migrantica u čišćenju i ugostiteljstvu – 29 godina

Izvan svojih kampusa kao s razglednice Massachusetts živi od rada migranata: Latinoamerikanki, Haićanki, Brazilki, Zelenortskih Otočanki, Afrikanki.

One su te koje: – čiste urede elite – kuhaju u sveučilišnim restoranima – rade u smjenama u hotelima – vode kuhinje bostonskih restorana – brinu se o starijima – čuvaju tuđu djecu.

Teški životi, niske zarade, stanarine do neba.

Njezina je odsutnost ekonomska i politička: drži na površini najobrazovaniji grad Amerike, a da je nitko ne priznaje.

Žena klinika i bolnica – 41 godina

Massachusetts je središte napredne zdravstvene skrbi. Iza velikih imena stoje tisuće žena: medicinske sestre, tehničarke, osoblje odjela, pomoćnice i pomoćno osoblje.

Nemoguće smjene. Neprestan stres. Goleme odgovornosti. Teški pacijenti. Iznimno visoki troškovi života. Malo odmora.

Njezina je odsutnost operativna: ona je pokretač najbolje američke zdravstvene skrbi, ali sustav je ne vidi kao osobu: samo kao funkciju.

Žena iz teških četvrti – 35 godina

Iza imućnih kampusa i predgrađa, Massachusetts ima pravo, surovo siromaštvo, nevidljivo medijima.

Žena koja ovdje živi suočava se s: – nepristupačnim stanarinama – krhkim školama – raširenim nasiljem – nedostatnim službama – nesigurnim prijevozom – slabo plaćenim poslovima – strukturnom rasnom diskriminacijom.

Ona je svakodnevna preživjela.

Njezina je odsutnost gradska: ne uklapa se u „savršenu” pripovijest o Massachusettsu, pa je sustav zanemaruje.

Epilog – Massachusetts

Ova je savezna država očit paradoks: što je kulturnija, to više očekuje da žene upravljaju svime.

Odsutnost ovdje nije neznanje. Ona je hiperizvršnost. Ona je uvjerenje da će na razvijenom području „sve biti u redu”.

Nije sve u redu.

Žene nose goleme i nevidljive terete: akademske, zdravstvene, obiteljske, gospodarske.

Massachusetts funkcionira zato što one rade. I upravo zato nestaju.

Razmišljanje – Massachusetts

Svaka savezna država pokazuje drugačiju ranu. Massachusetts pokazuje onu skrivenu ispod svoje kulture.

Ovdje žene nisu izbrisane zato što im nedostaje prilika. Izbrisane su zato što ih imaju previše, a nitko ih ne štiti dok se s njima suočavaju.

To je moderno brisanje: nenasilno, nebučno, neočito. Ali potpuno.

I zato je Massachusetts nužno poglavlje: da nas podsjeti da napredak nije dovoljan ako doista ne oslobađa one koji ga podupiru.

MICHIGAN

Michigan je kostur industrijske Amerike. Savezna država koja je stvorila automobil, koja je izgradila samu ideju američke radničke klase – i koja je gledala kako se sve to raspada. Zatvorene tvornice, ispražnjeni gradovi, napuštene četvrti, zagađena voda, ovisnosti, dotrajala infrastruktura, smanjene plaće.

To je savezna država koja je doživjela uspon, pad i otpornost. A kroz sve to žene su podnosile ono što muškarci više nisu mogli izdržati.

Michigan ne briše žene odjednom. Troši ih, dan za danom, trima silama: – industrija koja se urušava – gradovi koji se prazne – ekološki problemi koji sve truju. Odsutnost žena ovdje je posljedica slomljenog gospodarstva koje i dalje traži, a ne daje gotovo ništa.

Žena iz Detroita – 38 godina

Detroit je svjetski simbol industrijskog sloma. Prazne četvrti, napuštene kuće, krhke službe, nedovoljno financirane škole i povijesno siromaštvo.

Žene ovdje žive s: – nesigurnim poslovima – nepouzdanim prijevozom – raširenim nasiljem – nepristupačnim troškovima – nedostatkom čvrstih društvenih mreža – potpunom odgovornošću za obitelj.

Radi gdje god nađe posao: supermarketi, klinike, pozivni centri, restorani, mjesne zadruge.

Njezina je odsutnost gradska: grad slavan u cijelom svijetu, ali koji ne gleda one koje ga drže na nogama.

Detroit slavi svoju industrijsku povijest. Ne slavi žene koje su preživjele njegov neuspjeh.

Žena iz Flinta – 34 godine

Flint je nacionalna rana. Voda otrovana godinama, djeca otrovana, obitelji koje je izdala država.

Žena je ovdje skandal proživjela iz prve ruke: – kuhala je s otrovnom vodom – kupala je djecu u opasnoj vodi – borila se s institucijama koje su poricale dokaze – vodila je kućanstva s golemim sanitarnim problemima – morala je birati između plaćanja računa i kupnje vode u bocama. Njezina je odsutnost okolišna: država je zakazala, a ona je platila cijenu.

Flint nije samo tragedija. On je primjer koliko malo život siromašne žene znači u Americi.

Žena bivših tvornica – 46 godina

Nekada su tvornice u Michiganu davale stabilnost: poštene plaće, dom, obitelj, budućnost.

Onda se sve urušilo: premještanje proizvodnje u inozemstvo, robotizacija, zatvaranja, masovna otpuštanja.

Žene su se ovdje morale brzo iznova izmisliti: – supermarketi – pomoć – čišćenje – male usluge – poslovi na pola radnog vremena – podijeljene smjene.

Od teške industrije do svakodnevne nesigurnosti.

Njezina je odsutnost ekonomska: izgubila je sigurnost, izgubila je izgled, izgubila je zaštitu koju je imala kada je automobil vladao svijetom.

Žena sa sela – 50 godina

Seoski je Michigan golem: jezerski krajevi, šume, izolirane zajednice, mali gradići u kojima se sve sporo kreće.

Žena se ovdje suočava s: – oštrim zimama – ovisnostima koje pogađaju muževe i djecu – udaljenom zdravstvenom skrbi – sezonskim poslovima – samoćom – gotovo nepostojećim prijevozom.

To je život neprestanog prilagođavanja. Bez potpore, bez rasta, bez čvrstih mreža. Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje u kilometrima, u tišini, u rutini preživljavanja.

Epilog – Michigan

Michigan je savezna država koja nosi ožiljke prošlosti i posljedice sadašnjosti.

Žene drže čvrsto: Detroit, Flint, seoska područja, bivše tvornice, teške četvrti, otporne obitelji.

Ali dok drže, nestaju: – usred infrastrukture koja se urušava – usred zagađenih voda – usred nesigurnih poslova – usred poluispražnjenih gradova – usred propalih gospodarstava.

Michigan slavi svoju slavnu prošlost. Žene plaćaju sadašnjost.

Razmišljanje – Michigan

Svaka savezna država pokazuje drugačiji oblik odsutnosti. Michigan pokazuje onaj koji uzrokuje krhkost struktura: kad padne tvornica, padne zajednica. A kad padne zajednica, žena je ta koja ostaje stajati – sama.

Odsutnost žena ovdje je posljedica čitavog života provedenog u krpanju rupa: posao, djeca, stanovanje, gospodarske krize,

prirodne katastrofe, rezovi u službama i gradsko nasilje.

To je Amerika koja više ne funkcionira i koja očekuje da žene ipak funkcioniraju. I zato je ovo poglavlje presudno.

MINNESOTA

Minnesota je savezna država koja se sviđa svima: jezera, priroda, red, obrazovanje, uljuđenost, duge zime i „miran” život. To je ono što se vidi izvana.

Iznutra je drukčije. To je savezna država koja pola godine živi na ledenim temperaturama, sa zajednicama koje se čine otvorenima, a zapravo su vrlo zatvorene, s gradovima koji se prodaju kao napredni, a skrivaju duboko ukorijenjene rasne napetosti, s društvenim sustavom koji funkcionira samo dok ti funkcioniraš – a žene uvijek funkcioniraju.

Ovdje žena ne nestaje u kaosu. Nestaje u prividnoj pristojnosti. U tišini. U hladnoći. U „blagim” očekivanjima koja je gnječe više od otvorenog nasilja.

Minnesota ne napada. Ona troši.

Žena iz imigrantskih četvrti – 32 godine

Minnesota ima jednu od najvećih i najvidljivijih imigrantskih zajednica u Sjedinjenim Državama: Somalijce, Hmonge, Etiopljane i Latinoamerikance. A žene su srce tih zajednica.

Žive između dvaju svjetova: – svoje izvorne kulture – krutog i skupog američkog sustava. Rade kao: – zdravstvene pomoćnice – čistačice – radnice u ugostiteljstvu – dadilje – vozačice – kulturne posrednice.

Govore dva jezika, odgajaju djecu i uzdržavaju velike obitelji. Bez prestanka.

Njihova je odsutnost kulturna i ekonomska: one su pokretačka snaga zajednica, ali društvo s njima postupa kao s uslužnom prisutnošću.

Vidljive su kao brojke, nevidljive kao osobe.

Žena koja radi u socijalnoj skrbi – 38 godina

Minnesota mnogo ulaže u socijalne službe. Ali one koje obavljaju pravi posao uvijek su žene: u obiteljskim centrima, obrazovnim projektima, skloništima i javnim ustanovama.

Zovu ih „socijalnim anđelima”. One su nedovoljno plaćene i preopterećene radnice.

Teške priče koje treba podnijeti, neprestani hitni slučajevi, ljudi kojima treba pomoći bez odgovarajućih sredstava, neprestano upravljanje emocijama.

Njihova je odsutnost profesionalna: podupiru najkrhkiji dio društva, ali sustav ne može poduprijeti njih.

Žena dugih zima – 50 godina

Minnesota je zimi kao drugi planet: mjeseci snijega, zaleđene ceste, prisilna izolacija. U unutrašnjosti i u malim gradovima žene žive: – kilometrima daleko od svega – sa slabom zdravstvenom skrbi – u jednoličnoj rutini – s obiteljskim problemima bez mreže potpore – sa zimom koja im ulazi čak i u glavu.

Kad si daleko, sam si. A kad si sam u Minnesoti, nitko ne vidi.

Njezina je odsutnost zemljopisna: nestaje u snijegu, u daljini, u tišini.

Ključni sektori – 40 godina

Minnesota je savezna država koja počiva na trima stupovima: – zdravstvo – obrazovanje – distribucija hrane.

Tri sektora u kojima prevladavaju žene. Duge smjene, visoka razina odgovornosti, manjak osoblja i neprestan stres.

One su te koje drže saveznu državu u pogonu kada temperature padnu na –25. One su te koje ne mogu izostati, čak ni kad su bolesne.

Njihova je odsutnost operativna: ne mogu stati, ali nitko ne gradi sustav koji bi ih zaštitio.

Epilog – Minnesota

Minnesota je savezna država koja je izvana hladna, a iznutra topla. Žene drže sve u ravnoteži: imigrantske zajednice, socijalne službe, zdravstvo, škole i izolirane obitelji.

Njihova je odsutnost sazdana od triju elemenata: – mraz – tišina – odgovornost bez priznanja. Nema kaosa, nema buke, nema spektakularnog nasilja. Postoji samo mir koji troši.

Razmišljanje – Minnesota

Svaka savezna država pokazuje svoj oblik odsutnosti. Minnesota pokazuje onaj „najuljudniji”: brisanje kroz prividnu ljubaznost.

Ovdje ne viču na tebe. Ne opstruiraju te otvoreno. Ne napadaju te.

Jednostavno te puste da funkcioniraš sam. A ti uvijek moraš funkcionirati.

Minnesota je savezna država u kojoj žene postaju nevidljive ne zato što su slabe, nego zato što su prejake da bi im se pomoglo.

I zato je ovo poglavlje presudno: da pokaže da i „dobre” savezne države imaju značajne odsutnosti.

MISSISSIPPI

Mississippi je srce najdubljeg Juga. To je savezna država koja još nosi teret svoje povijesti: ropstvo, ukorijenjeno siromaštvo, segregacija, nedostatak službi, minimalna infrastruktura, nedovoljno financirano obrazovanje.

To je jedno od mjesta gdje roditi se kao žena znači krenuti s trima preprekama: – naslijeđeno siromaštvo – krute obiteljske uloge – savezna država koja ne pruža ništa. Ovdje žene ne nestaju zbog nekog događaja. Nestaju zato što žive u društvu koje nikada nije bilo zamišljeno da ih štiti.

Odsutnost žena u Mississippiju potpuna je: ekonomska, kulturna, zdravstvena, politička, rasna.

To je savezna država u kojoj žene drže sve, a ne dobivaju ništa.

Afroamerikanka iz delte – 40 godina

Delta Mississippija jedno je od najsiromašnijih mjesta u Sjedinjenim Državama. Iznimno bogata kulturom, glazbom i poviješću, a ipak razorena političkom zapuštenošću, nedostatkom službi i golemom nejednakošću.

Afroamerikanka je ovdje stožer zajednice: – odgaja djecu i unuke – radi u krhkim školama – brine se o obitelji – radi u smjenama u domovima za umirovljenike – čisti kuće i ustanove – podupire cijelu četvrt.

Bez nje bi se delta urušila u jednom danu.

Njezina je odsutnost povijesna i rasna: savezna država nikada je nije stavila u središte ničega. Ona daje sve, a ne dobiva ništa.

Žena najsiromašnijih ruralnih područja – 48 godina

Seoski je Mississippi golem. Sićušni gradići, udaljene kuće, crkve posvuda i gotovo nepostojeće bolnice.

Žena živi: – miljama daleko od svega – s neliječenim kroničnim zdravstvenim problemima – s minimalnim prijevozom – sa sezonskim ili nesigurnim poslovima – u starim kućama koje je teško održavati – s osjećajem izolacije koji postaje način života.

Ako se dogodi hitan slučaj, nitko ne stiže na vrijeme.

Njezina je odsutnost zemljopisna: živi predaleko da bi je se dosegnulo i presiromašno da bi je se čulo.

Žena koja radi u najnižim uslugama – 33 godine

Mississippi je jedna od saveznih država s najnižim plaćama u zemlji. A ti su poslovi, bez iznimke, za žene.

Žena ovdje radi u: – jeftinim lancima – jeftinim supermarketima – restoranima brze hrane – čišćenju – neformalnoj njezi bolesnih i starijih – neprijavljenom čuvanju djece.

Teške smjene, bez prava, bez stalnog radnog vremena. Radi naporno, zarađuje malo i preživljava.

Njezina je odsutnost ekonomska: bez njezina rada Mississippi se polako zaustavlja, ali savezna država postupa s njom kao da je bilo tko može zamijeniti.

Žena zarobljena u vjerskoj tradiciji – 55 godina

Religija u Missisippiju nije čimbenik. Ona je sustav.

Žena ovdje mora: – biti majka – biti pobožna – biti oslonac obitelji – biti moralni uzor – biti „jaka” čak i kad nije.

Ne može se rastati bez žiga. Ne može promijeniti život a da ne izazove osudu. Ne može staviti sebe ispred obitelji.

Njezina je odsutnost kulturna i emocionalna: odgojena je da podupire sve, ali nju ne podupire nitko.

Epilog – Mississippi

Mississippi je savezna država koja se najsporije mijenja. I u toj sporosti žene se gube.

One su te koje održavaju škole, trgovine, crkve, obitelji i zajednice. One su te koje drže na okupu ono što vlada ne može.

Ipak, nestaju u strukturi koja ih nikada ne smatra središnjima.

Odsutnost ovdje nije slučajnost. Ona je tradicija.

Razmišljanje – Mississippi

Svaka savezna država pokazuje neki oblik odsutnosti. Mississippi pokazuje onaj najstariji i najokrutniji.

Ovdje žene nisu samo nevidljive. One se podrazumijevaju. Smatraju ih prirodnim resursom: uvijek dostupnim, nikada zaštićenim.

Mississippi pokazuje surovu istinu: kada se povijest ne mijenja, žene plaćaju najvišu cijenu.

Zato je ovo poglavlje jedno od najvažnijih u ovom svesku: jer pokazuje što ostaje kada savezna država napusti čitave generacije i očekuje da ih žene spase.

Ferdinando Frega